

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет

Кафедра конституційного,
адміністративного та фінансового
права

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Актуальні проблеми господарського права»

на тему:

**„Штраф як неустойка (штрафні санкції) та господарсько
– адміністративний штраф: спільні та відмінні риси”**

Студента 1 курсу групи ПРм - 11

Галузь знань 0304 «Право»

Спеціальність 8.03040101 «Правознавство»

Дружга А.В.

Керівник: д.ю.н., проф. Гречанюк С.К.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії

_____

(підпис)

_____

(прізвище та ініціали)

_____

(підпис)

_____

(прізвище та ініціали)

_____

(підпис)

_____

(прізвище та ініціали)

ТЕРНОПІЛЬ - 2016

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Розділ 1. Загальна характеристика штрафної санкції та господарсько-адміністративного штрафу.....	5
Розділ 2. Спільні та відмінні риси штрафу як неустойки (штрафні санкції) та господарсько-адміністративного штрафу.....	11
Висновки.....	19
Список використаних джерел.....	20

Вступ

Актуальність теми. У сфері господарювання застосовується специфічний вид юридичної відповідальності, що іменується господарсько-правовою відповідальністю чи господарсько-правовими санкціями, є комплексним правовим інститутом та має свій особливий предмет регулювання – господарські правопорушення. У функціональному відношенні господарсько-правова відповідальність покликана стимулювати належне виконання господарських та інших зобов'язань, тому що її головною метою є забезпечення правопорядку у сфері економіки, а саме в господарських відносинах.

Відповідно до чинного господарського законодавства за вчинення учасниками господарських правовідносин правопорушень у сфері господарювання до суб'єкта, який вчинив таке правопорушення застосовується багатоманітного роду санкції (заходи відповідальності). Теорія господарського права такі санкції розкриває як окремий вид юридичної відповідальності, а саме господарсько-правову відповідальність.

Дослідженню правової природи штрафних санкцій та господарсько-адміністративного штрафу присвячені роботи таких науковців, як **В. Авер'янов, З.М. Будько, О.М. Вінник, Н. Саніахметова, В.С. Щербина, О.О. Отраднова, О.П. Подцерковний, Р. Філоненко, Д.М. Лук'янець** та інших, проте у працях зазначених авторів порівняльна характеристика здійснена в загальних рисах. Тому проблемні питання співвідношення штрафних санкцій та адміністративно-господарського штрафу потребують подальших досліджень.

Метою роботи є аналіз спільних та відмінних рис штрафу як неустойки (штрафних санкцій) та адміністративно-господарського штрафу.

Завданнями є:

- охарактеризувати сутність штрафної санкції та господарсько-адміністративного штрафу;

- знайти спільні та відмінні риси штрафу як неустойки та господарсько-адміністративного штрафу;
- надати обґрунтовані висновки до теми.

Об'єктом дослідження слід вважати дві форми господарсько-правової відповідальності: штрафні санкції та адміністративно-господарські санкції.

Предметом дослідження є штраф як неустойка та господарсько-адміністративний штраф.

В процесі написання роботи були використанні чинні нормативно-правові акти, а також навчальні та періодичні джерела, що дають відповідь на оставлені завдання.

Розділ 1. Загальна характеристика штрафної санкції та господарсько-адміністративного штрафу

У теорії розрізняють різні форми господарсько-правової відповідальності – залежно від природи та спрямованості впливу, механізму реалізації, фактичних підстав застосування. В юридичній літературі немає єдиної точки зору щодо кількості форм господарсько-правової відповідальності.

Відповідно до однієї з доктринальних класифікацій, формами господарсько-правової відповідальності є: відшкодування збитків; сплата неустойки; конфіскація як вид господарсько-правових санкцій; господарсько-адміністративні штрафи; оперативно-господарські санкції; планово-госпрозрахункові санкції; господарсько-організаційні санкції.

В. С. Щербина в теорії господарського права розрізняє види господарсько-правової відповідальності залежно від видів господарських правопорушень і санкцій, встановлених за ці правопорушення, та за цим критерієм виділяє такі види, як: відшкодування збитків; штрафні санкції; оперативно-господарські санкції; конфіскація; господарсько-адміністративні штрафи; планово-госпрозрахункові санкції; господарсько-організаційні санкції [24, с. 182].

У ГК України законодавець закріпив лише чотири форми господарсько-правової відповідальності, назвавши їх видами господарсько-правових санкцій: відшкодування збитків, штрафні санкції, оперативно-господарські санкції, адміністративно-господарські санкції. При цьому проявами адміністративно-господарських санкцій, відповідно до ГК, є санкції майнового характеру та організаційного характеру.

У сфері господарських відносин часто оперують поняттям «штраф», «штрафні санкції», причому ці поняття вживаються для різних проявів правопорушень у господарській сфері. Сплутування штрафних санкції з господарсько-адміністративним штрафом зумовлене нечіткістю положень ч.

і ст. 230 ГК, що передбачає застосування таких санкцій не лише за порушення господарських зобов'язань (останні можуть виникати з різних підстав, включаючи й господарський договір), а також за порушення правил здійснення господарської діяльності (подібні правила, як відомо, зазвичай встановлюються різними суб'єктами організаційно-господарських повноважень у межах їх компетенції щодо підпорядкованих їм суб'єктів). Це і визначає актуальність проблеми виявлення спільних і відмінних рис штрафних санкцій та господарсько-адміністративного штрафу.

Штрафними санкціями у ГК України визнаються господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання.

Неустойка (штрафні санкції) – це визначена законом або договором грошова сума, яку боржник сплачує кредиторіві у разі невиконання або неналежного виконання договірних зобов'язань [7, с. 94].

Відповідно до чинного законодавства загальні засади застосування неустойки передбачено як у Цивільному кодексі України, так і в Господарському кодексі України, що зумовлює необхідність визначення умов застосування зазначених актів при стягненні неустойки за невиконання та неналежне виконання договорів поставки. Основні розбіжності в регулюванні неустойки в ЦК України та ГК України полягають у такому:

По-перше, у ЦК України неустойка використовується як родове поняття до штрафу і пені, проте зі змісту ст. 230 ГК України виходить, що неустойка є самостійною штрафною санкцією поряд зі штрафом та пенею, а не узагальнюючою для них категорією. При цьому ГК України не надає критерії розмежування зазначених трьох категорій. Із цього питання Вищий господарський суд зазначив, що оскільки ГК України не містить визначень неустойки, штрафу та пені, що сплачуються в разі невиконання або

неналежного виконання господарського зобов'язання , слід виходити з визначень у ЦК України.

По-друге, відповідно до ЦК України предметом неустойки можуть бути як гроші , так і інше майно (ст. 549), тоді як за ГК України – тільки грошові кошти (ст. 230).

По-третє, відповідно до ЦК України розмір законної неустойки може бути змінено в договорі (ч. 2 ст. 551), тоді як за ГК він є імперативним (ч. 1 ст. 231).

По-четверте, за ЦК України загальним правилом є штрафна неустойка (ст. 624), тоді як за ГК – залікова (ч. 1 ст. 232). У зв'язку із цим виникають питання який вид неустойки – штрафна чи залікова – підлягає застосуванню в господарських відносинах? В інформаційному листі Вищого господарського суду «Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України» зазначено, що за загальним правилом частини першої статті 624 ЦК України неустойка підлягає стягненню в повному розмірі , незалежно від відшкодування збитків (штрафна неустойка). Проте в господарських відносинах слід застосовувати спеціальну норму частини першої статті 232 ГК України , відповідно до якої збитки відшкодовуються в частині, непокритій штрафними санкціями (залікова неустойка). Відповідно до частини другої статті 232 ГК України законом або договором можуть бути передбачені випадки , коли застосовуються інші види неустойки (виключна , штрафна, альтернативна).

Значну увагу заслуговує проблема визначення поняття «адміністративно-господарські санкції». Згідно ст.238 ГКУ за порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності до суб'єктів господарювання можуть бути застосовані уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування адміністративно-господарські санкції, тобто заходи організаційно-правового або майнового характеру, спрямовані на

припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідацію його наслідків.

З даного законодавчого визначення можна виділити наступні основні ознаки:

- адміністративно-господарські санкції застосовуються до суб'єктів господарювання;

- адміністративно-господарські санкції за змістом є заходами організаційно-правового характеру або майнового;

- метою застосування адміністративно-господарських санкцій є припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідація його наслідків;

- адміністративно-господарські санкції застосовуються уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування;

- підставою застосування адміністративно-господарських санкцій є порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності.

Згідно Господарського кодексу України адміністративно-господарські санкції застосовуються за порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності. Адміністративно-господарські санкції за своїми матеріальними та процесуальними властивостями мають загальні ознаки адміністративної відповідальності, а саме не мають компенсаційного характеру, не відновлюють початкового майнового стану, їх стягнення здійснюються не на користь іншої сторони або особи господарсько-правових відносин.

Адміністративно-господарський штраф – це грошова сума, що сплачується суб'єктом господарювання до відповідного бюджету у разі порушення ним встановлених правил здійснення господарської діяльності [1].

В адміністративній практиці штраф є однією з найпоширеніших форм адміністративної відповідальності, адже він передбачений як єдине або альтернативне адміністративне стягнення за більшість адміністративних правопорушень. Штраф як захід адміністративної відповідальності покликаний покарати особу, винну у вчиненні адміністративного правопорушення, виховати її, а також запобігти вчиненню нових правопорушень у подальшому як самим правопорушником, так і іншими особами.

Як правило, цей вид санкцій застосовується за порушення податкового, фінансового законодавства (ч. 2 ст. 241 ГК) , хоча норми права часто встановлюють штраф за правопорушення, вчинені в організаційно-господарських відносинах. Закріплена в ч.1 ст. 241 ГК України дефініція адміністративно-господарського штрафу не розкриває методи обчислення цієї санкції. Дослідження положень законодавства, яким регулюються організаційно-господарські відносини, вказує на застосування законодавцем переважно відносно визначеної форми штрафу. Причому норми права, де передбачена така санкція, майже не наводять обставин, які дозволяють встановити мінімальний чи максимальний розмір відповідальності за конкретне правопорушення. Зокрема, відповідно до ст. 17 Закону України «Про природні монополії» невиконання або несвоєчасне виконання рішень органів, які регулюють діяльність суб'єктів природних монополій, та порушення умов і правил здійснення підприємницької діяльності у сфері природних монополій, ліцензійних умов провадження господарської діяльності караються штрафом у розмірі до п'яти тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян [25]. За правопорушення, визначені у п. 2 Положення «Про порядок накладення на суб'єктів господарювання штрафів за порушення законодавства в галузі електроенергетики та теплопостачання», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.07.1999 №1312, з порушника стягується штраф розміром до п'яти тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян . У доктрині сутність та

призначення штрафів викликала дискусію серед представників науки господарського та адміністративного права.

Виходячи зі сформульованої дослідниками аргументації в обґрунтування того або іншого погляду, більш переконливим з точки зору правового регулювання організаційно-господарських відносин видається погляд, відповідно до якого штрафні санкції, що застосовуються до господарських організацій за порушення ними правил здійснення господарської діяльності та управління нею, є адміністративно-господарськими санкціями. Визначаючи розмір штрафу, правозастосовчий орган повинен враховувати тяжкість правопорушення, його тривалість, повторюваність, здатність правопорушника запобігти протиправним наслідкам.

На відміну від неустойки, закон не допускає зменшення адміністративно-господарських штрафів за рішенням суду [24, с. 181]. Насамперед наведена особливість стосується санкцій, де відсутня максимальна межа впливу на економічні інтереси правопорушника. Існуюча законодавча прогалина часто перетворює штраф на засіб надмірного покарання учасників організаційно-господарських відносин. Прикладом таких санкцій слугує норма, закріплена у ч. 3 ст. 17 Закону України «Про природні монополії», згідно з якою за порушення тридцяти-денного строку сплати штрафних санкцій суб'єкт природних монополій сплачує пеню у розмірі одного відсотка від суми встановленого штрафу за кожен день прострочення [25]. Поряд з основною відносно визначеною санкцією, передбачена пеня позбавлена попереджувальних властивостей, оскільки спрямована на скорішу сплату штрафу, а не виконання організаційно-господарських повноважень суб'єктами природних монополій.

Розділ 2. Спільні та відмінні риси штрафу як неустойки (штрафні санкції) та господарсько-адміністративного штрафу

З метою уникнення неправильного трактування та розуміння сутності та особливостей вищенаведених видів штрафів розглянемо їх спільні та відмінні риси.

Спільним для обох правових норм є те, що вони виступають як штрафні санкції.

Санкції – це передбачені законом або договором заходи впливу, міра юридичної відповідальності за порушення законодавства або договору, зобов'язання, що застосовуються до винної особи і тягнуть за собою певні несприятливі (негативні) для неї наслідки [25, с. 354].

В юридичній літературі вказується на те, що неустойка як штрафна санкція має подвійну природу. Згідно ЦК України неустойка є видом забезпечення виконання зобов'язань. У ГК України неустойка розглядається через призму відповідальності, а саме як штрафні санкції. На перший погляд утворюється колізія між двома кодексами. Але ст. 199 ГК України у частині визначення способів забезпечення виконання зобов'язань відсилає до ЦК України. Так, «до відносин щодо забезпечення виконання зобов'язань учасників господарських відносин застосовуються відповідні положення Цивільного кодексу України» [1]. О. В. Михайлов також наголошує на змістовній ідентичності понять неустойки за Цивільним кодексом і штрафних санкцій за Господарським кодексом [13, с. 56].

Таким чином, ГК України у ст. 230 розглядає неустойку як санкцію за виконання чи неналежне виконання зобов'язань. Тобто, згідно критерію для розмежування різних проявів неустойки, запропонованого О. О. Отрадновою, після порушення зобов'язання, тобто в разі невиконання неустойкою забезпечувальної функції, вона перетворюється у міру відповідальності. В цьому разі неустойка набуває також значення способу захисту порушеного права [17, с. 5].

Адміністративно-господарський штраф також розглядається як захід адміністративної відповідальності. Так, Д. М. Лук'янець вказує на те, що переважна більшість адміністративно-господарських санкцій, за винятком антидемпінгових заходів, за своїми ознаками як раз і є або заходами адміністративного припинення, або заходами адміністративної відповідальності. Він вважає, що штраф є заходом юридичної відповідальності, але не може вважатися адміністративно-господарською санкцією в розумінні ст. 238 ГК України [13, с. 12]. Разом із тим, автор не розмежує поняття «заходи відповідальності» та «санкція», оскільки до теперішнього часу в юридичній науці відсутня єдність щодо тлумачення цих понять.

У той час, з точки зору Д. Х. Липницького та Г. Д. Болотової ці поняття розглядаються, як тотожні [12]. Разом із цим доречною в даному випадку є точка зору В.С. Щербини, яка полягає в тому, що нечіткість і неповнота визначення в ч.1 ст. 238 ГК України мети застосування адміністративно-господарських санкцій (в тому числі і відсутність вказівки на каральну функцію застосування цих санкцій) не повинні слугувати головним (визначальним) критерієм віднесення тих або інших заходів впливу до адміністративно-господарських санкцій, а також протиставлення їх заходам юридичної відповідальності [24]. Так, і Податковий кодекс чітко встановлює одну з ознак адміністративно-господарського штрафу – захід відповідальності, що застосовуються до правопорушника за вчинення правопорушення [3].

Метою застосування неустойки як штрафної санкції є захист інтересів кредитора [7, с. 97]. Метою застосування адміністративно-господарських штрафів є припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідація його наслідків, а відповідно ст. 23 КУпАП адміністративне стягнення є мірою відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення [2].

В залежності від тих чи інших прикладних правових проблем, що виникають у використанні штрафних санкцій та адміністративно-господарських штрафів, фахівці виокремлюють певні ознаки, за якими розрізняються ці види санкцій.

Аналіз норм відповідних статей Господарського кодексу України дозволяє зробити висновок, що від штрафних санкцій (неустойки) господарсько-адміністративний штраф відрізняється тим, що:

1. Сплачується відповідно до законодавства (неустойка може сплачуватись як за договором, так і за законом).

2. Сплачується державі (неустойка – стороні в договорі, щодо якої не були виконані зобов'язання контрагентом), застосовується лише у вертикальній відносинах (неустойка – в горизонтальних).

3. Стягується в адміністративному порядку, тобто за рішенням уповноважених органів (неустойка – в претензійно-позовному порядку).

Дослідники з питань фінансового права подають відмінності цивільно-правового та фінансового штрафу. Використання цього поділу для даного дослідження є цілком обґрунтованим, оскільки адміністративно-господарський штраф застосовується і у випадках порушень суб'єктами господарювання податкового законодавства, яке автори відносять до фінансового. Так, З. Будько [6], М. Сакали [20] Від цивільно-правового штрафу (до якого відноситься і неустойка), фінансовий штраф відрізняється наступним:

– підставою для накладення штрафу у цивільному праві є порушення зобов'язання; підставою ж накладення фінансового штрафу є вчинення фінансового правопорушення;

– цивільний штраф може бути накладено на особу внаслідок порушення як закону так і договірною зобов'язання; фінансовий штраф може бути накладено тільки у випадку порушення норм законодавства;

– суб'єкти фінансово-правової відповідальності є безпосередніми учасниками податкових правовідносин; суб'єкти цивільно-правової

відповідальності можуть виступати учасниками як цивільних, так і адміністративних чи кримінальних відносин [6, с. 167];

– розмір цивільно-правового штрафу визначається стороною право якої порушено під час пред'явлення вимог, та може бути зменшений на її власний розсуд, та в подальшому під час розгляду цивільної справи судом не може бути збільшений [20, с. 164].

О. М. Вінник розрізняє наступні види неустойки (штрафних санкцій) за юридичними підставами: законна (передбачається в законі), договірна (передбачається в договорі), законно-договірна (передбачається в законі, і розмір її коригується договором в межах, не заборонених законом). Також він вказує на те, що ГК України передбачає традиційне (таке, що передбачалося ще в ЦК УРСР і широко застосовується в зарубіжному законодавстві) правило, відповідно до якого загальним правилом є застосування залікової неустойки, якщо інше не передбачено законом або договором (ст. 232) [7, с. 97].

Перелік порушень, за які з суб'єкта господарювання стягується штраф, розмір і порядок його стягнення визначаються у відповідності до валютного, податкового, антимонопольного та інших публічних галузей законодавства.

Так, згідно із Податковим кодексом України, штрафна санкція (фінансова санкція, штраф) – це плата у вигляді фіксованої суми та/або відсотків, що справляється з платника податків у зв'язку з порушенням ним вимог податкового законодавства та іншого законодавства, контроль за дотриманням яких покладено на контролюючі органи, а також штрафні санкції за порушення у сфері зовнішньоекономічної діяльності [3].

Податкові органи накладають штрафи на юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців за:

- порушення встановленого порядку взяття на облік реєстрації) в органах державної податкової служби;
- порушення строку та порядку подання інформації про відкриття або закриття банківських рахунків;

- порушення платником податків порядку подання інформації про фізичних осіб – платників податків;
- неподання або несвоєчасне подання податкової звітності або невиконання вимог щодо внесення змін до податкової звітності;
- порушення встановлених законодавством строків зберігання документів з питань обчислення і сплати податків та зборів, а також документів, пов'язаних із виконанням вимог іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи;
- порушення правил застосування спрощеної системи оподаткування фізичною особою – підприємцем;
- штрафні (фінансові) санкції (штрафи) у разі визначення контролюючим органом суми податкового зобов'язання;
- відчуження майна, яке перебуває у податковій заставі, без згоди органу державної податкової служби;
- порушення порядку отримання та використання торгового патенту;
- порушення правил сплати (перерахування) податків;
- порушення правил нарахування, утримання та сплати (перерахування) податків у джерела виплати;
- неподання або подання з порушенням строку банками чи іншими фінансовими установами податкової інформації органам державної податкової служби [3].

Органи Антимонопольного комітету України накладають штрафи на юридичних осіб, посадових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, а також громадян, зареєстрованих як підприємці, за:

- дії, передбачені ст. 29-32 ГКУ (Зловживання монопольним становищем на ринку; Неправомірні угоди між суб'єктами господарювання; Дискримінація суб'єктів господарювання; Недобросовісна конкуренція);

– неподання чи несвоєчасне подання передбаченої законом інформації або подання завідомо недостовірної інформації Антимонопольному комітету України, його територіальним відділенням;

– ухилення від виконання чи несвоєчасне виконання рішень Антимонопольного комітету України, його територіальних відділень [10, с. 229].

Крім того, адміністративно-господарські штрафи передбачені у багатьох спеціальних законах, які регулюють ту чи іншу сферу господарської діяльності. До них, зокрема, відносяться закони України: «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» (ст. 22), «Про природні монополії» (ст. 17), «Про захист прав споживачів» (ст. 23) тощо.

2. Важливою особливістю штрафних санкцій як господарських є їх застосування за ініціативою учасників господарських відносин, а адміністративно-господарські санкції застосовуються уповноваженими органами державної влади або місцевого самоврядування.

Так, В. Авер'янов зазначає, що адміністративно-правові санкції відрізняються від інших засобів впливу на суб'єктів господарювання тим, що вони застосовуються особливим суб'єктом, в якому уособлюється так звана «публічна адміністрація» у вигляді або державних органів виконавчої влади, або виконавчих органів місцевого самоврядування [5, с. 117].

Слід зауважити, що із тлумаченням застосування штрафних санкцій щодо суб'єктів господарювання та розмежування виду відносин (горизонтальні та вертикальні), на практиці виникають певні проблеми. Так, І. О. Віхрова відзначає, що в юридичній науці найбільш поширеним є уявлення, що штрафні санкції застосовуються лише у договірних зобов'язаннях, а за порушення правил здійснення господарської діяльності до порушника застосовуються адміністративно-господарські санкції, у зв'язку з цим ставиться під сумнів правильність наведеного вище положення ст. 230 ГК України щодо відповідної підстави застосування штрафних санкцій. Дане уявлення ґрунтується на традиційному розумінні штрафних

санкцій (неустойки) в господарських відносинах як таких, що мають договірну природу. Але ж правила здійснення господарської діяльності встановлюються не тільки законодавчими актами, за порушення яких застосовуються адміністративно-господарські санкції (ст. 238 ГК України), а у відповідних межах і внутрішньосистемними актами центрів господарських систем – як державних (зокрема, міністерств, державних господарських об'єднань), так і недержавних (недержавних об'єднань підприємств, об'єднань громадян, релігійних організацій тощо), а також локальними нормативно-правовими господарськими актами. За порушення цих правил може бути передбачена відповідальність у формі саме штрафних (не адміністративно-господарських) санкцій, які застосовуються центрами та учасниками вказаних систем або суб'єктами господарювання, але ж не уповноваженими органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, як адміністративно-господарські санкції [8, с. 53].

До штрафних санкцій, на думку О. П. Подцерковного, може бути віднесений, зокрема, штраф, що стягується господарським об'єднанням з підприємства, яке входить до його складу, за порушення ним порядку погодження цін, встановленого локальними актами господарського об'єднання [19, с. 155–156]. На підтвердження більшої адекватності цієї точки зору сучасним умовам господарювання вказує також ч. 7 ст. 231 ГК України, згідно якій розмір штрафних санкцій, що застосовуються у внутрішньогосподарських відносинах за порушення зобов'язань, визначається відповідним суб'єктом господарювання – господарською організацією.

3. Неустойка стягується в претензійно-позовному порядку у наступних формах: в процентному відношенні до суми порушеного зобов'язання незалежно від строку прострочення (наприклад, 20% вартості поставленої продукції, що не відповідає вимогам щодо її якості); в процентному відношенні до суми порушеного зобов'язання залежно від строку прострочення (наприклад, 0,1% несплаченої суми за кожний день

прострочення); в твердій сумі (застосовується рідко через інфляційні процеси в економіці); в кратному розмірі до вартості товарів (робіт, послуг).

Господарсько-адміністративний штраф стягується у процентному або кратному відношенні до суми порушення; у певній кількості неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, у чітко встановлених сумах.

Щодо останнього, до тут слід брати до уваги ПК України, у якому, на відміну від попереднього податкового законодавства, більша частина штрафних санкцій встановлена певною сумою (напр. 120, ст. 121 тощо). Також має місце процентне відношення до суми встановлених ставок (напр. ст. 122, ст. 123, ст. 125 тощо) і розміром вартості відчуженого майна (напр. ст. 124) [3].

Слід також зауважити, що Господарський кодекс (ст. 233) передбачає можливість зменшення розміру штрафних санкцій судом у разі, якщо:

1) належні до сплати штрафні санкції надмірно великі порівняно із збитками кредитора (при цьому має враховуватися ступінь виконання зобов'язання боржником, майновий стан сторін, їх майнові та інші інтереси, що заслуговують на увагу);

2) якщо порушення зобов'язання не завдало збитків іншим учасникам господарських відносин.

Щодо господарсько-адміністративного штрафу, то він стягується за порушення законодавства у чітко встановлених межах відповідно до порушення без дотримання претензійного порядку, за наявності лише протиправної поведінки (фактична підстава).

Висновки

Отже, як висновок слід відзначити, що неустойка (штрафні санкції) та адміністративно-господарський штраф є санкціями проти порушників законодавства, а у випадку неустойки – законодавства або зобов'язань згідно договору.

Підставою для штрафних санкцій у вигляді неустойки є порушення зобов'язання, підставою ж накладення адміністративно-господарського штрафу є порушення валютного, податкового, антимонопольного та інших публічних галузей законодавства.

Застосування штрафних санкцій (неустойки) здійснюється за ініціативою учасників господарських відносин, а адміністративно-господарські санкції застосовуються уповноваженими органами державної влади або місцевого самоврядування. Причому суб'єкти фінансово-правової відповідальності є безпосередніми учасниками податкових правовідносин. Адміністративно-господарський штраф стягується в адміністративному порядку, тобто за рішенням уповноважених органів, в той час як неустойка стягується в претензійно-позовному порядку.

Застосування відповідних господарських санкцій повинно гарантувати захист прав і законних інтересів громадян, організацій і держави, а це, в свою чергу, стане можливим лише тоді, коли буде діяти ефективна система санкцій за правопорушення у сфері господарювання та недопущення необґрунтованого встановлення і застосування адміністративно-господарських санкцій.

Також треба зауважити, що адміністративно-господарські санкції – це нове явище в господарському законодавстві України, яке потребує серйозної уваги з боку не тільки науковців, але й законодавців, для того щоб на достатньому рівні теоретично обґрунтувати відповідні норми ГК України та найголовніше правильно, законно та ефективно застосовувати норми ГК України на нинішньому етапі розвитку економіки нашої країни.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. №8073–X // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
3. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. №2755–VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – №13–14, №15–16, №17. – Ст. 112.
4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356.
5. Авер'янов В. Реформування українського адміністративного права: ґрунтовний привід для теоретичної дискусії / В. Авер'янов // Право України. – 2003. – №5. – С. 117–120.
6. Будько З. М. Фінансово-правова відповідальність за вчинення податкових правопорушень : дис.. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / З. М. Будько. – Запоріжжя, 2005. – 218 с.
7. Вінник О. М. Господарське право : курс лекцій / О. М. Вінник. – К. : Атіка, 2004. – 624 с.
8. Віхрова І. О. Особливості штрафних санкцій у господарських відносинах у сфері ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС / І. О. Віхрова // Право та управління. – 2011. – №2. – С. 52–57.
9. Господарське право України : навчальний посібник / Л. А. Жук, І. Л. Жук, О. М. Неживець. – К. : Кондор, 2003. – 400 с.
10. Господарське право України : підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти / В. М. Гайворонський, В. П. Жушман, Н. В. Погорецька та ін. ; за ред. В. М. Гайворонського та В. П. Жушмана. – Х. : Право, 2005. – 384 с.

11. Господарський кодекс України: Коментар / За заг. ред. Н. О. Санахметвої – Х. : ТОВ «Одіссей», 2004. – 848 с.
12. Липницький Д. Х. Поняття і види санкцій по господарському праву / Д. Х. Липницький, А. Г. Болотова. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – С. 864–871.
13. Лук'янець Д. М. Розвиток інституту адміністративної відповідальності: концептуальні засади та проблеми право реалізації : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Д. М. Лук'янець; НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2007. – 18 с.
14. Михайлов О. В. Господарське законодавство (право) : курс лекцій / О. В. Михайлов. – Полтава : АСМІ 2007. – 198 с.
15. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / за заг. ред. Г. Л. Знаменського, В. С. Щербини ; кол. авт.: О. А. Беяневич, О. М. Вінник, В. С. Щербина та ін.. – 2-е вид., переробл. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 720 с.
16. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2 т. – 3-є вид., переробл. і доп. / За ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцова, В. В. Луця. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – Т.П. – 1088 с.
17. Отраднава О. О. Неустойка в цивільному праві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / О. О. Отраднава; Київський Національний університет імені Тараса Шевченка – К., 2002. – 20 с.
18. Панченко А. Неустойка як вид забезпечення виконання зобов'язання в господарському праві / А. Панченко // Правовий тиждень. – 2008. – №33(106). – С. 4.
19. Подцерковный О. П. Денежные обязательства и расчетные правоотношения в Украине / О. П. Подцерковный. – Одесса : Студия «Негоціант», 2005. – 308 с.
20. Сакали М. Я. Види заходів відповідальності, які застосовуються за вчинення податкових правопорушень юридичними особами / М. Я. Сакали // Митна справа. – 2011. – №2(74). – Ч.2. – С. 163–167.

21. Татькова З.Ф. Відповідальність у формі застосування адміністративно–господарських санкцій / З. Ф. Татькова // Форум права. – 2011. – №1. – С. 998–1007.

22. Філоненко Р. Відповідальність за порушення господарського зобов'язання: проблеми застосування на практиці / Р. Філоненко // Юридична газета. – 2010. – №41. – С. 6.

23. Шевченко Н. Адміністративно-господарські штрафи як вид адміністративно-господарських санкцій / Н. Шевченко // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 4. – С. 74–77.

24. Щербина В.С. Адміністративно-господарські санкції в системі заходів господарсько-правової відповідальності / В. С. Щербина // Вісник господарського судочинства. – 2006. – № 2. – С. 180–185.

25. Про природні монополії : Закон України від 20.04.2000 // Відомості Верховної Ради України. – 2000. - №30. – Ст. 238.